

Віктор Покалюк

кандидат педагогічних наук, доцент,
начальник кафедри пожежної тактики та аварійно-рятувальних робіт,
Черкаський інститут пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля
Національного університету цивільного захисту України,

м. Черкаси

<https://orcid.org/0000-0001-8706-7096>

vpokaluk@ukr.net

ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ У ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

У статті розкрито зміст понять професійна підготовка особового складу підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, первинна професійна підготовка, професійне (професійно-технічне) навчання. Розглянуто структуру професійно-технічної освіти сфери цивільного захисту.

Наведено характеристику навчальних пунктів аварійно-рятувальних загонів спеціального призначення (профільних навчальних закладів першого атестаційного рівня), перелік робітничих професій, за якими здійснюється професійно-технічне навчання, перепідготовка, підвищення кваліфікації, розкрито їх основні завдання.

Схарактеризовано навчальні центри Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту (навчальний центр Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій в м. Києві, навчальний центр Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, Міжрегіональний центр швидкого реагування Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту), перелік робітничих професій, за якими здійснюється підготовка, перепідготовка, підвищення кваліфікації, професійно-технічне навчання, наведено їх основні завдання та призначення.

Описано діяльність Вищого професійного училища Львівського державного університету безпеки життєдіяльності та Державного воєнізованого гірничорятувального (аварійно-рятувального) загону, робітничі професії, за якими здійснюється професійно-технічне навчання, первинна професійна підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації.

З урахуванням аналізу документальних і літературних джерел нами виявлено суперечність між підвищеним рівнем вимог до підготовленості рятувальників в сучасних умовах і традиційною системою їхньої професійної підготовки, що не враховує змін стосовно розширення та ускладнення професійних завдань; зростаючими потребами структурних підрозділів Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту в кваліфікованих робітниках з високим рівнем професійної підготовленості.

Ключові слова: професійна підготовка, професійно-технічне навчання, Оперативно-рятувальна служба цивільного захисту, професійно-технічний навчальний заклад, навчальний пункт, пожежний-рятувальник, кваліфіковані робітники.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. За даними Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС України) впродовж 2018 року в державі виникло

78 608 пожеж. Кількість людей, загиблих унаслідок пожеж, склала 1956 осіб, травмованих – 1515 осіб. Матеріальні втрати від пожеж склали 8 млрд 279 млн 120 тис. грн (із них прямі матеріальні збитки становлять 2 млрд 198 млн 358 тис. грн, а побічні – 6 млрд 80 млн 761 тис. грн). В середньому щодня виникало 215 пожеж, внаслідок яких гинули 5 і отримували травми 4 людини, вогнем знищувалося або пошкоджувалося 70 будівель і 13 одиниць техніки, щоденні матеріальні втрати від пожеж становили суму 22,7 млн грн. [1].

У 2018 році на території України виникало 128 надзвичайних ситуацій: техногенного характеру 48, природного – 77, соціального – 3. За масштабами кількість надзвичайних ситуацій становила: державного рівня 2, регіонального – 6, місцевого – 64, об'єктового – 56. Внаслідок цього загинуло 168 осіб (з них 40 дітей) та постраждало 839 осіб (з них 401 дитина) [1].

Однією з найважливіших складових забезпечення ефективного виконання завдань цивільного захисту є належна професійна підготовка працівників органів та підрозділів цивільного захисту до виконання завдань за призначенням [1].

Реформування Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту України (ОРС ЦЗ), зростання обсягу професійних завдань, оснащення аварійно-рятувальних та пожежно-рятувальних підрозділів новою технікою, обладнанням, впровадження нових технологій проведення аварійно-рятувальних, пожежно-рятувальних та інших невідкладних робіт, призвело до необхідності підвищення рівня професійної підготовленості кваліфікованих робітників структурних підрозділів ОРС ЦЗ – фахівців, які беруть безпосередню участь у рятуванні людей, гасінні пожеж та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій.

Досвід розвинених країн засвідчує, що одним із головних компонентів стрімкого економічного розвитку є якість підготовки фахівців робітничих професій, адже трудовий потенціал є одним із стратегічних ресурсів будь-якої держави. Поряд з цим важливою складовою удосконалення системи

реагування на надзвичайні ситуації в державі є саме підвищення якості підготовки кваліфікованих робітників для ОРС ЦЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Педагогічні аспекти проблеми професійної підготовки фахівців розкрито у працях Н. Абашкіної, Р. Гуревича, І. Зязюна, В. Кременя, А. Кузьмінського, А. Лігоцького, Л. Лук'янової, Н. Ничкало, Л. Романишиної, М. Сисоєвої, С. Сметанського, В. Ягупова та інших вчених.

Процес фахової підготовки до виконання професійних дій в умовах впливу чинників екстремальних ситуацій досліджували О. Александров, В. Ашмарін, А. Большакова, Л. Гонтаренко, О. Діденко, М. Дяченко, І. Жданов, Л. Кандибович, М. Козяр, О. Кокун, М. Корольчук, Д. Лебедєв, В. Лефтеров, С. Миронець, В. Мірошніченко, О. Охременко, В. Плisko, С. Полторак, В. Садковий, О. Склень, О. Собченко, С. Яворський та інші науковці.

Вагомий внесок у вдосконалення процесу професійної підготовки фахівців ОРС ЦЗ зробили науковці В. Архипенко, О. Бикова, В. Бут, В. Бузько, В. Вареник, Н. Вовчаста, В. Гора, Л. Дідух, А. Демченко, О. Дячкова, О. Іващенко, Л. Ішичкіна, М. Коваль, І. Коваль, М. Козяр, М. Кришталь, М. Кусій, Л. Мохнар, Ю. Ненько, О. Парубок, К. Пасинчук, О. Повстин, В. Ротар, В. Солнцев, М. Северін, Т. Ткаченко, О. Узун, М. Шкарабура та інші вчені.

Питання професійної підготовки кваліфікованих робітників професійно-технічних навчальних закладах досліджували М. Агапон, Б. Адабашев, В. Бойчук, Г. Васянович, О. Гаврилюк, І. Гриценюк, Р. Гуревич, Й. Гушулей, Д. Закатнов, М. Кадемія, А. Литвин, М. Лобур, В. Лозовецька, Л. Лук'янова, О. Марущак, В. Мельниченко, Н. Ничкало, В. Радкевич, О. Романишина, П. Сікорський, М. Сорока, Л. Старовойт, В. Федорченко, Н. Шапошнікова та інші дослідники.

Мета статті – схарактеризувати особливості здійснення підготовки робітничих кадрів для підрозділів ОРС ЦЗ в професійно-технічних навчальних закладах сфери цивільного захисту.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Професійна підготовка особового складу підрозділів ОРС ЦЗ – це організований та цілеспрямований процес оволодіння знаннями, уміннями та навичками, необхідними для виконання професійно-службових завдань [5].

Професійна підготовка особового складу підрозділів ОРС ЦЗ включає в себе первинну професійну підготовку, підготовку фахівців з вищою освітою, підготовку наукових та науково-педагогічних кадрів вищої кваліфікації [5].

Первинна професійна підготовка – це здобуття професійної (професійно-технічної) освіти особами, які раніше не мали робітничої професії, або спеціальності іншого освітньо-кваліфікаційного рівня, що забезпечує відповідний рівень професійної кваліфікації, необхідний для продуктивної професійної діяльності [2].

Професійне (професійно-технічне) навчання – складова професійної (професійно-технічної) освіти. Професійне (професійно-технічне) навчання передбачає формування і розвиток професійних компетентностей особи, необхідних для професійної діяльності за певною професією у відповідній галузі, забезпечення її конкурентоздатності на ринку праці та мобільності, перспектив її кар'єрного зростання впродовж життя [2].

Професійна (професійно-технічна) освіта здобувається в закладах професійної (професійно-технічної) освіти [2].

Професійно-технічний навчальний заклад – це заклад освіти, що забезпечує реалізацію потреб громадян у професійно-технічній освіті, володінні робітничими професіями, спеціальностями, кваліфікацією відповідно до їх інтересів, здібностей, стану здоров'я [9].

Підготовка, перепідготовка та підвищення кваліфікації робітничих кадрів сфери цивільного здійснюється в професійно-технічних навчальних закладах системи ДСНС України.

До професійно-технічних навчальних закладів системи ДСНС України відносяться: навчальні пункти, навчальні центри та Вище професійне училище Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Вінниця).

Навчальні пункти створено як структурний підрозділ аварійно-рятувального загону спеціального призначення Головного управління (Управління) ДСНС України у Вінницькій, Волинській, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Закарпатській, Запорізькій, Івано-Франківській, Київській, Луганській, Миколаївській, Одеській, Полтавській, Рівненській, Тернопільській, Харківській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій, Чернігівській областях та як структурний підрозділ Загону технічної служби Головного управління ДСНС України у Львівській області, Загону технічної служби Управління ДСНС України у Сумській області [7].

Навчальний пункт належить до навчальних закладів першого атестаційного рівня та забезпечує перший ступінь професійно-технічної освіти щодо формування відповідного рівня кваліфікацій професій.

Навчальний пункт здійснює відповідно до вимог законодавства професійно-технічне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітничих кадрів для потреб органів і підрозділів цивільного захисту, а також осіб інших підприємств, установ та організацій на договірній основі, проводить на контрактній основі в установленому законодавством порядку навчання посадових осіб та працівників з питань пожежної безпеки на підприємствах, в установах та організаціях, здійснює іншу діяльність згідно чинного законодавства.

Основними завданнями навчального пункту є:

здійснення освітньої діяльності відповідно до отриманих ліцензій з професійно-технічного навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації робітничих кадрів для потреб органів і підрозділів цивільного захисту;

надання інших послуг згідно з переліком платних послуг, які можуть надаватися навчальними закладами і установами освіти;

навчання працюючого населення діям у надзвичайних ситуаціях на договірних засадах;

проведення спеціального навчання з питань пожежної безпеки;

забезпечення належних умов для якісного засвоєння учнями (слухачами) робочих навчальних планів, робочих навчальних програм, набуття ними умінь і навичок, необхідних для успішного виконання службових обов'язків у сучасних умовах;

організація і вдосконалення освітнього процесу відповідно до вимог МОН України та ДСНС України, забезпечення його нерозривного зв'язку з вирішенням завдань, які стоять перед ДСНС України;

впровадження інноваційних педагогічних технологій, методів і форм навчання у процесі безперервної освіти, застосування сучасних систем для підвищення якості навчання, створення відкритого інформаційно-освітнього простору;

проведення соціально-гуманітарної роботи з учнями (слухачами) навчального пункту;

організація стажування педагогічних працівників;

розвиток педагогічної та професійної майстерності педагогічних працівників, створення мотивації та умов для професійного вдосконалення, забезпечення їх атестації та підвищення кваліфікації;

здійснення науково-методичної діяльності з розробленням навчальних планів, програм, посібників, методичних матеріалів та ін.;

надання інформаційно-аналітичних та консультаційно-методичних послуг з питань розроблення на підприємствах, в установах, організаціях плануючої, звітної та облікової документації з цивільного захисту, програмної та навчально-методичної документації з навчання персоналу діям в умовах надзвичайних ситуацій;

комп'ютерна обробка інформаційно-довідкового матеріалу щодо створення банку даних та поширення інформації з питань цивільного захисту.

Навчальні пункти здійснюють професійно-технічне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації за робітничими професіями 5161 «Пожежний-рятувальник», 5169 «Рятувальник», 8333 «Машиніст

насосних установок пожежно-рятувального транспортного засобу», 4223 «Радіотелефоніст».

Навчальний пункт АРЗ СП ГУ ДСНС України у Миколаївській області та навчальний пункт У ДСНС України у Черкаській області здійснюють професійно-технічне навчання за робітничою професією 7216 «Водолаз».

В складі 2-го Спеціального центру швидкого реагування ДСНС України (м. Дрогобич Львівська область), який є аварійно-рятувальним підрозділом центрального підпорядкування із статусом державної аварійно-рятувальної служби, створено навчальний пункт, що здійснює професійно-технічне навчання за робітничою професією 5169 «Рятувальник гірський».

Навчальні центри, які здійснюють професійну підготовку кваліфікованих робітників для ОРС ЦЗ:

Навчальний центр ГУ ДСНС України у м. Києві.

Діяльність центру пов'язана з наданням професійно-технічної освіти першого атестаційного рівня та забезпеченням першого ступеню професійно-технічної освіти. Крім цього, навчальний центр проводить навчання на договірних засадах із спеціалістами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій з правил пожежної безпеки.

Основними завданнями навчального центру є:

організація освітнього процесу щодо професійно-технічного навчання кандидатів на службу в підрозділи ГУ ДСНС України у м. Києві, перепідготовки, спеціалізації та підвищення кваліфікації особового складу Головного управління, проведення навчальних зборів;

організація та проведення навчання особового складу підрозділів Головного управління з надання домедичної допомоги навчально-тренувальної програми «Перший на місці події»;

організація та проведення спеціального навчання із спеціалістами міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій з правил пожежної безпеки;

навчально-виробнича та господарська діяльність;

здійснення навчально-методичної роботи, підготовка методичних посібників, рекомендацій щодо вдосконалення професійної підготовки особового складу;

організація і вдосконалення освітнього процесу відповідно до вимог МОН України та ДСНС України;

забезпечення належних умов для якісного засвоєння слухачами навчальних програм, набуття ними умінь і навичок, необхідних для успішного виконання службових обов'язків у сучасних умовах;

розроблення правил прийому слухачів до навчального центру на основі умов прийому, які встановлюються ДСНС України;

впровадження активних форм і методів навчання, забезпечення його нерозривного зв'язку з вирішенням завдань, які поставлені перед службою цивільного захисту;

проведення соціально-гуманітарної роботи з учнями (слухачами) навчального центру;

проведення професійно-психологічного тестування кандидатів на службу;

розроблення робочих навчальних планів і програм на основі типових навчальних планів і програм;

надання практичної і методичної допомоги підрозділам ГУ ДСНС України у м. Києві з організації професійної підготовки особового складу.

Навчальний центр здійснює професійно-технічне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації за робітничими професіями 5161 «Пожежний-рятувальник», 5169 «Рятувальник», 8333 «Машиніст насосних установок пожежно-рятувального транспортного засобу», 4223 «Радіотелефоніст», 5169 «Командир відділення Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту», 8333 «Машиніст автопідіймача (автодрабини) пожежного пересувного».

Навчальний центр Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України.

Навчальний центр виконує завдання щодо здійснення освітньої діяльності з підготовки кваліфікованих робітників для потреб ДСНС України, комплексу заходів із запобігання, реагування та ліквідації надзвичайних ситуацій та окремих їх наслідків, аварійно-рятувальних, пошукових та інших невідкладних робіт у зоні відповідальності.

Навчальний центр призначений для виконання заходів щодо захисту населення та територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного і воєнного характеру, запобігання та реагування на їх виникнення; участі у заходах територіальної оборони і антитерористичної діяльності, а також участі у міжнародних рятувальних та інших гуманітарних операціях тощо.

Навчальний центр є державним професійно-технічним навчальним закладом, професійним спеціальним аварійно-рятувальним, пошуковим формуванням у складі ДСНС України.

Основні завдання навчального центру Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту ДСНС України:

здійснення професійної підготовки фахівців у галузі цивільного захисту; програмно-методичне, інформаційне забезпечення та постійне вдосконалення освітнього процесу, підготовка і видання для слухачів навчально-методичних матеріалів, проведення теоретичних і практичних занять;

створення та вдосконалення відповідної навчальної матеріально-технічної бази, вивчення перспективного педагогічного досвіду та засвоєння сучасних форм навчальної і методичної роботи;

розвиток педагогічної та професійної майстерності педагогічних працівників, створення мотивації та умов для професійного вдосконалення, забезпечення їх атестації та підвищення кваліфікації;

набуття особами, що навчаються, знань у відповідній галузі на рівні державних стандартів професійно-технічної освіти та підготовка їх до професійної діяльності;

проведення під час виникнення надзвичайних ситуацій на об'єктах і територіях рятувальних, аварійно-рятувальних, спеціальних та відновлювальних робіт, обслуговування потенційно небезпечних об'єктів (у тому числі метрополітену і метробуду), участь у здійсненні заходів щодо життєзабезпечення постраждалого населення під час виникнення надзвичайних ситуацій, а також надання населенню допомоги в умовах низьких температур;

виконання робіт із запобігання виникненню та мінімізації наслідків надзвичайних ситуацій;

здійснення заходів щодо захисту населення і територій у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного, природного і військового характеру в мирний час та особливий період на території України, ліквідації їх наслідків;

участь в організації життєзабезпечення постраждалого населення та надання їм допомоги;

постійне та обов'язкове аварійно-рятувальне обслуговування промислових підприємств, потенційно небезпечних об'єктів, водних об'єктів та окремих територій відповідно до укладених договорів.

Навчальний центр ОРС ЦЗ здійснює професійно-технічне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації за робітничими професіями 5161 «Пожежний-рятувальник», 5169 «Рятувальник», 8333 «Машиніст насосних установок пожежно-рятувального транспортного засобу», 4223 «Радіотелефоніст», 5169 «Командир відділення Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту», 8333 «Машиніст автопідіймача (автодрабини) пожежного пересувного», 5169 «Сапер (розмінування)»; 7243 «Дозиметрист»; 8154 «Дезактиваторник»; 9142 «Дезінфектор»; 8340 «Матрос-рятувальник»; 7111 «Респіраторник»; 8332 «Машиніст дорожньо-транспортних машин»; 8111 «Машиніст екскаватора»; 8332 «Машиніст крана автомобільного»; 8332 «Машиніст землерийно-фрезерної самохідної машини»; 8161 «Машиніст електростанції пересувної»; 7129 «Верхолаз»; 8163 «Машиніст компресорних установок»; 8155 «Оператор заправних станцій»; 7215 «Стропальник».

Міжрегіональний центр швидкого реагування ОРС ЦЗ ДСНС України (м. Ромни Сумська область) є аварійно-рятувальним підрозділом центрального підпорядкування із статусом державної аварійно-рятувальної служби, що входить до складу ОРС ЦЗ. Здійснює професійно-технічне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації за робітничою професією 5169 «Рятувальник-кінолог».

Вище професійне училище Львівського державного університету безпеки життєдіяльності (м. Вінниця) є державним професійно-технічним навчальним закладом третього атестаційного рівня, що здійснює підготовку, перепідготовку, підвищення кваліфікації робітників високого рівня кваліфікації з технологічно складних професій, молодших спеціалістів у галузі цивільного захисту держави, інші види навчання згідно з отриманими ліцензіями.

Основними повноваженнями і напрямками діяльності є:

здійснення навчально-виробничої, навчально-виховної, навчально-методичної, медичної практики та фінансово-господарської діяльності відповідно до прав, делегованих ректором Університету;

забезпечення належних умов для якісного засвоєння курсантами, учнями та слухачами навчальних програм. Набуття компетенцій, необхідних для успішного виконання службових обов'язків у сучасних умовах, згідно з кваліфікаційними вимогами;

організація і вдосконалення навчально-виробничого та навчально-виховного процесів, забезпечення його нерозривного зв'язку з вирішенням завдань, які стоять перед ДСНС України;

організація перепідготовки, підвищення кваліфікації, стажування рядового та начальницького складу, педагогічних та інших працівників Училища у навчальних закладах, територіальних органах та підрозділах ДСНС України, на підприємствах, в установах та організаціях;

атестація педагогічних працівників, атестування осіб рядового і начальницького складу Училища;

моральне та етичне виховання курсантів, учнів і слухачів;

розроблення робочих навчальних планів і програм на основі типових навчальних планів і програм;

організація та забезпечення проживання, харчування курсантів, слухачів, їх матеріально-технічне, медичне забезпечення та побутове обслуговування;

здійснення діяльності, пов'язаної з державною таємницею;

розроблення пропозицій щодо структури, схеми організації і штату (штатного розпису);

забезпечення безпеки праці курсантів, учнів, слухачів, персоналу;

проведення спортивних змагань, олімпіад, культурно-масових заходів тощо.

Випускникам училища присвоюється освітньо-кваліфікаційний рівень «кваліфікований робітник» з набутої професії відповідного розряду (категорії, класу).

Вище професійне училище здійснює первинну професійну підготовку за робітничими професіями 5161 «Пожежний-рятувальник», 4223 «Радіотелефоніст», 7243 «Дозиметрист»; професійно-технічне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації за робітничими професіями 5161 «Пожежний-рятувальник», 5169 «Командир відділення оперативно-рятувальної служби цивільного захисту», 4223 «Радіотелефоніст», 8333 «Машиніст автопідіймача (автодрабини) пожежного пересувного», 8333 «Машиніст насосних установок пожежно-рятувального транспортного засобу», 9322 «Ремонтувальник респіраторів та протигазів».

Державний воєнізований гірничорятувальний (аварійно-рятувальний) загін ДСНС України є державною спеціалізованою воєнізованою аварійно-рятувальною службою, створеною на професійній основі у сфері запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру державного, регіонального, місцевого та об'єктового рівнів.

Діяльність Державного воєнізованого гірничорятувального загону ДСНС України полягає у ліквідації аварій та рятуванні людей на гірничих та інших потенційно-небезпечних підприємствах, які розташовані на території

найбільших промислових областей України – Дніпропетровської, Полтавської, Миколаївської, Кіровоградської та Запорізької областей.

Основні завдання Державного воєнізованого гірничорятувального загону ДСНС України:

аварійно-рятувальне обслуговування на договірній основі суб'єктів господарювання у власності, володінні або користуванні яких перебувають об'єкти, діяльність яких пов'язана з веденням гірничих робіт або експлуатацією гірничих виробок, а також суб'єктів господарювання та окремих територій, на яких існує небезпека виникнення надзвичайних ситуацій, запобігання виникненню надзвичайних ситуацій, мінімізація їх наслідків, пошук та рятування людей на об'єктах і територіях, що обслуговуються;

проведення аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт, робіт з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій у разі їх виникнення;

локалізація зон впливу шкідливих і небезпечних факторів, що виникають під час надзвичайних ситуацій та захист навколишнього природного середовища;

ліквідація небезпечних проявів надзвичайних ситуацій в умовах екстремальних температур, задимленості, загазованості, загрози вибухів, обвалів гірничих порід, зсувів, затоплень та виконання інших робіт, що потребують застосування засобів захисту органів дихання та спеціального оснащення;

проведення професійно-технічного навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників загону та інших гірничорятувальних (аварійно-рятувальних) підрозділів, служб та формувань.

Державний воєнізований гірничорятувальний (аварійно-рятувальний) загін здійснює професійно-технічне навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації за робітничими професіями 8163 «Наповнювач балонів», 7111 «Респіраторник», 7129 «Верхолаз», 7233 «Слюсар-ремонтник», 7111 «Гірник з ремонту гірничих виробок», 8163 «Зарядник вогнегасників»,

7244 «Електромонтер охоронно-пожежної сигналізації», 5169 «Рятувальник», 8290 «Газорятівник», 7215 «Стропальник», 7111 «Набирач проб у шахті».

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

З урахуванням аналізу документальних і літературних джерел нами виявлено суперечність між підвищеним рівнем вимог до підготовленості рятувальників в сучасних умовах і традиційною системою їхньої професійної підготовки, що не враховує змін стосовно розширення та ускладнення професійних завдань; зростаючими потребами структурних підрозділів ОРС ЦЗ в кваліфікованих робітниках з високим рівнем професійної підготовленості.

Усунення даних суперечностей можливе за умови концептуального обґрунтування та розроблення системи підготовки кадрів для структурних підрозділів ОРС ЦЗ до ефективної діяльності в нових складних умовах оперативної обстановки надзвичайних ситуацій. Професійна підготовка випускника професійно-технічного навчального закладу сфери цивільного захисту повинна визначатись компонентами, що відповідають сучасним вимогам до кваліфікованого робітника.

Список використаних джерел

1. Аналітичний огляд стану техногенної та природної безпеки в Україні. – Київ: Український науково-дослідний інститут цивільного захисту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://undicz.dsns.gov.ua/ua/Analitichniy-oglyad-stanu-tehnogennoyi-ta-prirodnoyi-bezpeki-v-Ukrayini.html>.
2. Закон України «Про професійну (професійно-технічну) освіту» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1998, № 32, ст. 215. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>
3. Кодекс цивільного захисту України: прийнятий Верховною Радою України від 02.10.2012 № 5403-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>
4. Козяр М. М. Теоретичні та методичні засади професійної підготовки особового складу підрозділів з надзвичайних ситуацій: автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.04. Вінниця, 2005. 37 с.
5. Наказ МНС України від 01.07.2009 № 444 «Про затвердження Настанови з організації професійної підготовки та післядипломної освіти осіб рядового і начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту».
6. Наказ МВС України від 03.07.2014 № 631 «Про затвердження Положення про Оперативно-рятувальну службу цивільного захисту Державної служби України з надзвичайних ситуацій».
7. Наказ ДСНС України від 15.06.2015 № 313 «Про здійснення організаційно-штатних заходів в організаційних структурах ДСНС України».

8. Покалюк В. М. Педагогічні засади адаптації до умов професійної діяльності майбутніх фахівців пожежно-рятувальної служби у профільному вищому навчальному закладі: автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Черкаси, 2010. 20 с.

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 5.08.1998 N 1240 «Про затвердження Положення про професійно-технічний навчальний заклад». – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-98-%D0%BF>.

References

1. Analitichnyi ohliad stanu tekhnogennoi ta pryrodnoi bezpeky v Ukraini. – Kyiv: Ukrainskyi naukovy-doslidnyi instytut tsyvilnoho zakhystu [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://undicz.dsns.gov.ua/ua/Analitichniy-oglyad-stanu-tehnogennoyi-ta-prirodnoyi-bezpeki-v-Ukrayini.html>

2. Zakon Ukrainy «Pro profesiinu (profesiino-tekhnichnu) osvitu» // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 1998, № 32, st. 215. – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>

3. Kodeks tsyvilnoho zakhystu Ukrainy: pryiniaty Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy vid 02.10.2012 № 5403-VI [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5403-17>

4. Koziar M. M. Teoretychni ta metodychni zasady profesiinoi pidhotovky osobovoho skladu pidrozdiliv z nadzvychainykh sytuatsii: avtoref. dys. d-ra ped. nauk: 13.00.04. Vinnytsia, 2005. 37 s.

5. Nakaz MNS Ukrainy vid 01.07.2009 № 444 «Pro zatverdzhennia Nastanovy z orhanizatsii profesiinoi pidhotovky ta pisliadyplomnoi osvity osib riadovoho i nachalnytskoho skladu orhaniv i pidrozdiliv tsyvilnoho zakhystu».

6. Nakaz MVS Ukrainy vid 03.07.2014 № 631 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Operatyvno-riatuvalnu sluzhbu tsyvilnoho zakhystu Derzhavnoi sluzhby ukrainy z nadzvychainykh sytuatsii».

7. Nakaz DSNS Ukrainy vid 15.06.2015 № 313 «Pro zdiisnennia orhanizatsiino-shtatnykh zakhodiv v orhanizatsiinykh strukturakh DSNS Ukrainy».

8. Pokaliuk V. M. Pedahohichni zasady adaptatsii do umov profesiinoi diialnosti maibutnikh fakhivtsiv pozhezhno-riatuvalnoi sluzhby u profilnomu vyshchomu navchalnomu zakladi: avtoref. dys. kand. ped. nauk: 13.00.04. Cherkasy, 2010. 20 s.

9. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 5.08.1998 N 1240 «Pro zatverdzhennia Polozhennia pro profesiino-tekhnichnyi navchalnyi zaklad». – Rezhym dostupu: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1240-98-%D0%BF>.

Victor Pokaliuk. Training of Qualified Staff in Professional and Technical Educational Institutions of Civil Protection.

The article describes the contents of the concepts of professional training of the personnel of the units of Civil Protection Emergency Rescue Service, primary professional training, professional (vocational) training. The structure of vocational education of the civil protection sphere is considered.

The description of the training centers of the emergency rescue units of the special purpose (specialized educational institutions of the first attestation level), the list of working professions by which vocational training, retraining, advanced training are carried out is presented, their main tasks are described. The training centers of the Civil Rescue Service (training center of the Main Department of the State Emergency Service in Kyiv, the training center of the Civil Rescue Service, the Interregional Emergency Response Center of the operational and rescue service) the list of professions for which preparation, retraining, advanced training, vocational training are carried out, their main purpose is given. The activity of the Higher Vocational School of Lviv State University of Life Safety and the State Paramilitary Mining and Rescue Squad is described, the working

professions under which vocational training, initial vocational training, retraining and advanced training are carried out.

Taking into account the analysis of documentary and literary sources, we have found a contradiction between the increased level of requirements for rescuers' preparedness in modern conditions and the traditional system of their professional training, which does not take into account changes in the extension and complication of professional tasks; the growing needs of the structural units of the Civil Protection Operational Rescue Service in skilled workers with a high level of preparedness.

Key words: vocational training, Civil Protection Emergency Rescue Service, vocational school, training center, firefighter-rescuer, skilled workers.